

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนของผู้นำเกษตรกรตำบลลุมพุก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยไว้ใน 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนของผู้นำเกษตรกรตำบลลุมพุก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของผู้นำเกษตรกร
- 2) ศึกษาความรู้ความเข้าใจของผู้นำเกษตรกรเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำเกษตรกรต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน
- 4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้นำเกษตรกร เกี่ยวกับการใช้ศูนย์การ

เรียนรู้ ICT ชุมชน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำเกษตรกรตำบลลุมพุก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วยผู้นำเกษตรกรที่เป็นผู้นำทางการเกษตร ได้แก่ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ผู้แทนเกษตรกรระดับหมู่บ้าน อาสาสมัครเกษตรสาขาต่างๆ ประธานกลุ่ม - สถาบันเกษตรกร และผู้นำเกษตรกรที่เป็นผู้นำทางสังคม ได้แก่ ปกครองตำบลและท้องถิ่นตำบล การเก็บข้อมูล ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรศึกษาทั้งหมด 104 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยคำถาม 2 ลักษณะ คือ คำถามแบบปลายปิด (close – ended questions) และคำถามแบบปลายเปิด (open – ended questions) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เกี่ยวกับลักษณะสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

ของผู้นำเกษตรกร ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจของผู้นำเกษตรกรเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้นำเกษตรกรต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้นำเกษตรกรเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยสัมภาษณ์เกษตรกรหรือบุคคลทั่วไปที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรจำนวน 20 คน แล้วนำมาหาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha of coefficient) ได้ความเชื่อมั่นที่ 0.974

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้นำเกษตรกรแต่ละรายตามข้อมูลบัญชีรายชื่อที่มีอยู่ในระบบ จำนวนครบถ้วนและสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100.00

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้ค่าวิเคราะห์ทางสถิติ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เกี่ยวกับลักษณะสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้นำเกษตรกร

1) ข้อมูลด้านพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้นำเกษตรกร พบว่า ผู้นำเกษตรกรเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย มากกว่าครึ่งอายุระหว่าง 41-50 ปี โดยที่มีอายุเฉลี่ย 47.38 ปี เกือบครึ่งจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป ผู้นำทางการเกษตรเกือบหนึ่งในสามดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำทางสังคม และผู้นำเกษตรกรเกือบครึ่งมีการดำรงตำแหน่งผู้นำเกษตรกร 2 ตำแหน่งขึ้นไป โดยเฉลี่ยมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งเฉลี่ย 4.88 ปี

ด้านการประกอบอาชีพ ผู้นำเกษตรกรทั้งหมดจะมีอาชีพในภาคการเกษตร โดยเกือบทั้งหมดจะมีอาชีพทำนาร่วมด้วย ผู้นำเกษตรกรมากกว่าครึ่งมีอาชีพนอกภาคการเกษตร เช่น มีเงินเดือน/ค่าตอบแทนประจำ และรับจ้างทั่วไป ผู้นำเกษตรกรมากกว่าครึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ที่สำคัญ คือ กลุ่มสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2) ข้อมูลด้านประสบการณ์การใช้ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ผู้นำเกษตรกรส่วนใหญ่ ทราบหรือเคยได้ยินข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนมาก่อน มากกว่าสองในสามรับทราบจากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่รู้จัก โดยที่ครึ่งหนึ่งเคยใช้บริการของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนแล้ว บริการที่ผู้นำเกษตรกรใช้งาน พบว่ามากกว่าหนึ่งในสามเป็นการใช้บริการเพื่อการประชุม สัมมนา จัดอบรม มีเพียงไม่ถึงหนึ่งในสี่ที่เป็นการใช้บริการไอซีที ได้แก่ การใช้บริการสำหรับพิมพ์และสำเนาเอกสาร ค้นหาข้อมูล ใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับติดต่อสื่อสาร ใช้งาน

คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป และบริการเกมส์ที่สร้างสรรค์ และใช้บริการอื่นๆ เช่น เป็นสถานที่พบปะนัดหมาย

ผู้นำเกษตรกรรมมากกว่าหนึ่งในสามสนใจหลักสูตรการฝึกอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ โดยผู้นำเกษตรกรรมครั้งหนึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ในการค้นหาข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน

1.3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของผู้นำเกษตรกรรมต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT

ชุมชน

ในภาพรวมผู้นำเกษตรกรรมมีความรู้ความเข้าใจต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนต่ำสุด 8 คะแนน คะแนนสูงสุด 17 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 12.64 คะแนน เมื่อพิจารณาประเด็นที่มีผู้นำเกษตรกรรมตอบคำถามได้ถูกต้อง คือในประเด็น ความเป็นประโยชน์ของศูนย์ฯ การดำเนินงานของศูนย์ฯ ความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์ฯ และการจัดตั้งศูนย์ฯ ตามลำดับ

1.3.3 ข้อมูลความคิดเห็นต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ของผู้นำเกษตรกรรม

ความคิดเห็นต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ของผู้นำเกษตรกรรม มีประเด็นศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน ในภาพรวมผู้นำเกษตรกรรมเห็นด้วยระดับมากในทุกประเด็น และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น ปรากฏผลดังนี้

1) การจัดตั้งศูนย์ฯ มีประเด็นศึกษา ทั้งหมด 4 ด้าน คือ วัตถุประสงค์การจัดตั้งศูนย์ฯ ขั้นตอนการจัดตั้งศูนย์ฯ บทบาทของศูนย์ฯ และภารกิจของศูนย์ฯ ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาพรวมผู้นำเกษตรกรรมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก โดยจะมีด้านภารกิจของศูนย์ฯ ที่มีระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในประเด็น (1) ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานสำหรับกำกับดูแลช่วยเหลือ สนับสนุนการทำงาน และ (2) ควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้จักศูนย์ฯ

2) ความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์ฯ มีประเด็นศึกษาทั้งหมด 3 ด้าน คือ ความพร้อมของชุมชน ความพร้อมด้านสถานที่ และความพร้อมด้านบุคลากร ผลการวิเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมความคิดเห็นของผู้นำเกษตรกรรมเห็นด้วยในระดับมาก ส่วนประเด็นที่ผู้นำเกษตรกรรมเห็นด้วยมากที่สุดมีเพียง 3 ประเด็น ดังนี้ (1) ด้านความพร้อมของชุมชน คณะกรรมการชุมชนควรมีการดำเนินงานด้วยความโปร่งใส (2) ด้านความพร้อมสถานที่ ที่ตั้งศูนย์ฯ ควรใช้สถานที่ที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่แล้ว และ(3) ความพร้อมด้านบุคลากร ผู้ให้บริการและดูแลศูนย์ฯ ควรมีความรู้ความชำนาญด้านไอซีที

3) การดำเนินงานของศูนย์ฯ ศึกษาทั้งหมด 3 ด้าน คือ หน่วยงานที่เป็นองค์ประกอบในการดำเนินงานของศูนย์ฯ การบริหารงานของศูนย์ฯ และการให้บริการ ผลการ

วิเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมความคิดเห็นของผู้นำเกษตรกรเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีเพียงด้านการให้บริการที่มีความเห็นด้วยระดับปานกลางในประเด็นควรมีบริการสำหรับให้ยืมอุปกรณ์ไอซีที ส่วนความคิดเห็นที่เห็นด้วยระดับมากที่สุดเป็นประเด็นการให้บริการขั้นพื้นฐาน ควรให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และประเด็นสภาพคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงมีสภาพพร้อมต่อการให้บริการ ไม่ขาด

4) *ความเป็นประโยชน์ของศูนย์ฯ* ศึกษาในด้านประโยชน์ต่อชุมชน และประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานเกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์ พบว่า ในภาพรวมความคิดเห็นของผู้นำเกษตรกรอยู่ในระดับมาก และเห็นด้วยมากที่สุด ในประเด็นการประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐมีความสะดวกรวดเร็ว

1.3.4 ปัญหาของผู้นำเกษตรกรเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

การมีปัญหามาของผู้นำเกษตรกรเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ในภาพรวมมีปัญหาในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยในทุกในประเด็น ส่วนด้านความเป็นประโยชน์ของศูนย์ฯ มีทั้งหมด 4 ประเด็นย่อย ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง ประเด็นที่ควรพิจารณา คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ที่ชุมชนไม่ทราบว่า จะใช้ศูนย์ฯ ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

2. อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไป เกี่ยวกับลักษณะสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ของผู้นำเกษตรกร ตำบลลุ่มปึก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป เกี่ยวกับลักษณะสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้นำเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า การดำรงตำแหน่ง ผู้นำเกษตรกรที่เป็นผู้นำทางการเกษตรเกือบหนึ่งในสามมีการดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำทางสังคมด้วย โดยที่ผู้นำเกษตรกรเกือบครึ่งมีการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป ตลอดจนผู้นำเกษตรกรสองในสามมีระยะเวลาดำรงตำแหน่งหลายปี ทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานที่ยาวนานต่อเนื่อง ซึ่งผู้นำเกษตรกรได้ให้ความสนใจหลักสูตรการฝึกอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ตค้นหา

ข้อมูลและติดต่อสื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้ไปใช้เกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลเพื่อแก้ไข ปัญหาในชุมชน จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้นำเกษตรกรน่าจะคุณสมบัติสามารถที่จะศึกษาเรียนรู้ด้าน ICT ได้เป็นอย่างดี

2.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำเกษตรกรมีคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเกี่ยวกับ ด้านการจัดตั้งศูนย์ฯ ตลอดจนกฎเกณฑ์ วิธีการดำเนินงานของศูนย์ฯ แต่ผู้นำเกษตรกรเกือบครึ่งมี คะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจระดับปานกลาง ประเด็นที่ผู้นำเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจใน คะแนนเฉลี่ยระดับค่อนข้างต่ำเป็นประเด็นเกี่ยวกับด้านความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์ฯ และ รองลงมา คือ ด้านการจัดตั้งศูนย์ฯ

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะประเด็นความคิดเห็นในด้านการจัดตั้งศูนย์ฯ ตลอดจน กฎเกณฑ์ วิธีการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนที่กำหนดไว้มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ อาจมีความบกพร่อง หรือไม่สมบูรณ์ในกระบวนการจัดตั้งศูนย์ฯ เช่น การประชาสัมพันธ์เลือกพื้นที่ ก่อนการจัดตั้งศูนย์ฯ และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลของศูนย์ฯ ให้ชุมชนรับทราบ ส่วนด้าน การดำเนินงานและความเป็นประโยชน์ของศูนย์ฯ จะพบว่าผู้นำเกษตรกรเกิดความเข้าใจไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับศูนย์ฯ ที่จะต้องมีการมีประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนมาใช้บริการ และผู้ใช้บริการ สามารถ ค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของตนเองได้

2.3 ความคิดเห็นต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำเกษตรกรมีความเห็นด้วยในคะแนนเฉลี่ยระดับค่อนข้างต่ำ เกี่ยวกับด้านวัตถุประสงค์การให้บริการด้านสินค้าและบริการอิเล็กทรอนิกส์ และด้านภารกิจของ ศูนย์ฯ ในประเด็นการจัดทำอีเมลล์ผู้ใช้บริการ และจัดทำข้อมูลส่วนบุคคล (Directory) ของ คณะกรรมการศูนย์ฯ ด้านการให้บริการมีความเห็นด้วยในคะแนนเฉลี่ยระดับค่อนข้างต่ำ ใน ประเด็นการคิดค่าบริการด้วยระบบคูปอง หรือคิดค่าบริการตามประเภท/ปริมาณการใช้บริการ และ บริการให้ข้อมูลอุปกรณ์ไอซีที

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้นำเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งาน ระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อการสื่อสาร เช่น การจัดทำอีเมลล์ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับการ ติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ใช้บริการด้วยกันและการสร้างเครือข่าย และไม่มีความเชื่อมั่นในการพัฒนา ทรัพยากรชุมชนให้มีสภาพที่สามารถจะเผยแพร่ หรือนำเสนอให้เป็นสินค้าสร้างรายได้ เนื่องจาก ไม่ทราบว่าศูนย์ฯ สามารถใช้เป็นแหล่งรวบรวมสินค้าและบริการในรูปแบบของร้านค้า

อิเล็กทรอนิกส์ (e-shop) และบริการอิเล็กทรอนิกส์ (e-service) ได้ จึงมีมุมมองว่าน่าจะยังไม่ก่อให้เกิดจุดบริการอิเล็กทรอนิกส์ในชุมชน ที่มีโอกาสจะพัฒนาให้เป็นจุดบริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ต่อไป นอกจากนี้ยังมีความกังวล และไม่แน่ใจว่าระบบการดำเนินงานและบริการต่างๆ จะเป็นปัญหาต่อไปหรือไม่ โดยที่ผู้นำเกษตรกรอาจไม่ทราบมาก่อนว่าการให้บริการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน จำเป็นต้องมีการคิดค่าบริการ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในการดำเนินงานของศูนย์ฯ เนื่องจากไม่ทราบว่ากระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะรับผิดชอบค่าอินเทอร์เน็ตเป็นเวลา 12 เดือน และดูแลอุปกรณ์ตามระยะเวลาของการรับประกันเท่านั้น

2.4 ความเป็นประโยชน์ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำเกษตรกร ครั้งหนึ่งเคยใช้บริการของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนมาบ้างแล้ว แต่มากกว่าครึ่งเป็นการใช้เพื่อเป็นสถานที่ประชุม สัมมนา จัดอบรมเสียมากกว่า มีเพียงไม่ถึงหนึ่งในสี่เป็นการใช้บริการไอซีทีจริงๆ ส่วนบริการฝึกอบรมและบริการให้ยืมอุปกรณ์ไอซีที พบว่ายังไม่มีการดำเนินการในศูนย์ฯ แห่งนี้เลย และมีข้อสังเกตว่าผู้นำเกษตรกรมีปัญหาคือศูนย์ฯ ในด้านความเป็นประโยชน์ ในประเด็นชุมชนไม่ทราบว่าจะใช้ศูนย์ฯ ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้นำเกษตรกรได้ใช้บริการไอซีทีในช่วงเวลาสั้นๆ เมื่อครั้งศูนย์ฯ จัดตั้งเสร็จใหม่ และเปิดทดลองให้ใช้งานในเบื้องต้นเท่านั้น การให้บริการยังไม่เป็นตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ สาเหตุอาจเกิดจาก 1) มีการประชาสัมพันธ์ในการใช้ประโยชน์น้อย 2) ศูนย์ฯ ยังไม่ได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ 3) ยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งพอที่จะสามารถบริหารจัดการศูนย์ฯ ได้ 4) ขาดหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด โดยสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตำบล ลุมพุกยังขาดองค์กรชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่มีความเข้มแข็งทางการบริหารและการเงินมากพอที่จะรับผิดชอบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ได้ จึงส่งผลด้านไม่มีแนวทางจัดสรรงบประมาณ ค่าใช้จ่ายกิจกรรมสร้างรายได้ที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปาริชาติ ศิวะรักษ์ (2545) ในผลการวิจัยติดตามประเมินผลโครงการนำร่อง Community Telecenter ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนตำบลลุมพุก จึงยังไม่มีลักษณะเป็นชุมชนคิดเองทำเองได้

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปปรับใช้

1) ควรจัดฝึกอบรมความรู้เบื้องต้นด้าน ICT ให้แก่ผู้นำเกษตรกร เป็นการเพิ่มความสามารถด้าน ICT จะช่วยให้การส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถกระจายข่าวสารการรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นการช่วยประหยัดทรัพยากร

2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน และการใช้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำเกษตรกรทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งศูนย์ฯ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปตามบทบาท และภารกิจของศูนย์ฯ ที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้กำหนด

4) หน่วยงานเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกิดการใช้บริการศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้ ให้ข้อมูลบริการภาครัฐและควรมีการสนับสนุนงบประมาณและการดำเนินงานจากองค์กรภายนอก มีการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทการพัฒนาศูนย์ฯ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนคิดเอง ทำเองและการมีปรึกษาหารือสองทาง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาความคิดเห็นต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนของผู้นำเกษตรกร ควรจะทำการศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ สภาพศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนที่ควรจะเป็น ได้แก่ ข้อกำหนดเกณฑ์ เงื่อนไขต่างๆ เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนที่ต้องปฏิบัติ และส่วนที่สองคือสภาพศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนที่เป็นอยู่ ได้แก่ สถานะปัจจุบัน ที่ได้มีการดำเนินการถึงส่วนใดบ้าง มีส่วนใดดำเนินการน้อยหรือยังไม่ได้ดำเนินการ หรือศูนย์ฯ มีความโดดเด่นอย่างไร มีข้อได้เปรียบ หรือทำได้ดีในด้านใด เป็นต้น อันจะมีส่วนช่วยในกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องตามสถานะที่เป็นอยู่

2) ควรได้มีการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบกันด้วย เช่น สัมภาษณ์จากตัวแทนจากสำนักสถิติจังหวัดบุรีรัมย์ องค์กรบริหารส่วนตำบล ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนต้นแบบ ศูนย์ฯ เครือข่ายในจังหวัดบุรีรัมย์ และหน่วยงานสถานศึกษา-อุดมศึกษาที่ให้บริการในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน ในการแก้ไขและลดข้อจำกัดต่างๆ ของศูนย์การ

เรียนรู้ ICT ชุมชน นำไปสู่การประสานความร่วมมือและการสร้างสรรค์งานตามบทบาทหน้าที่อัน
จะเป็นประโยชน์กับชุมชนต่อไป

3) ควรมีการเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้นำเกษตรกรในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับ
บทบาทภารกิจในการส่งเสริมการเกษตรให้มากขึ้น

4) หากมีการวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

(1) ความต้องการความรู้ในการฝึกอบรมของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ที่ชุมชน
ต้องการ

(2) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

(3) แนวทางการพึ่งพาตนเองของศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

(4) แนวทางการสร้างความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐในการให้บริการชุมชน
ผ่านศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน

